

цінністю, яка виявляється в конкретних діях, відповідальності за вчинки, визнанні власних помилок. Означена якість виражається миролюбством, толерантністю, терпінням, шанобливістю та може широко застосовуватися не лише щодо людини, а й природи та всього живого.

Література

1. Амет-Уста З. Доброзичливе ставлення до людей різних національностей у дітей старшого дошкільного віку у дефініційному полі дослідження. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2015. № III(23), Issue: 46. С. 39–42.

2. Гавриш Н. Доброму всюди добре, або як допомогти дітям зростати доброзичливими. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2017. № 8. С. 40–45.

3. Павленко Т. Почему они конфликтуют?: Общение дошкольников. *Дошкольное воспитание*. 2012. № 1. С. 72–77.

4. Поніманська Т. І. Підготовка педагога до виховання дітей старшого дошкільного віку в світлі гуманістичної парадигми. *Науковий вісник Донбасу*. 2013. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2013_4_46 (дата звернення: 17.08.2017 р.)

5. Словник української мови: у 11-ти т. / ред. кол.: І. К. Білодід (гол.) та ін. К.: Наукова думка, 1970–1980.

УДК 377.172.(075.3)

Дранічнікова В. А.

викладач загальноосвітньої підготовки

ДНЗ «Подільський центр професійно-технічної освіти»

dranjnikova@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ШЛЯХОМ УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Одним із найактуальніших завдань сучасної освіти і виховання в Україні є створення умов для формування людини-громадянина, для якої демократичне громадянське суспільство є осередком для розкриття її творчих можливостей, задоволення особистих та суспільних інтересів. Це може забезпечити система громадянської освіти (ГО), що має на меті підготовку молоді до активної участі в житті демократичного суспільства і формування її **громадянської компетентності**.

Під *компетентністю* людини розуміють «...динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [1]. Такі набори знань, умінь, навичок і ставлень набуваються як протягом життя, так і у процесі навчання. Сформована компетентність дозволяє людині визначити (розпізнати)

й ефективно, успішно розв'язати, незалежно від ситуації, проблему, що є характерною для певної сфери чи виду діяльності [3].

Під час освітнього процесу у здобувача освіти має бути сформований певний рівень готовності до дорослого життя, певна сукупність характеристик, так би мовити, *життєва компетентність*, що має забезпечити молодій людині здатність орієнтуватись у сучасному суспільстві, швидко реагувати на запити часу, ефективно та успішно самореалізуватися у повсякденному житті.

Поняття «компетентність» у наш час органічно увійшло в педагогічний обіг, і науковці намагаються дати визначення освітніх та життєвих компетентностей. Громадянську компетентність дослідники відносять до ключових. Ключова компетентність є об'єктивною категорією, що фіксує певний рівень розвитку в особистості суспільно визнаного комплексу знань, умінь, навичок, ставлень, орієнтацій [4]. Тому і громадянську компетентність здобувача освіти ми будемо розуміти як сукупність освітніх елементів, що складається із сукупності знань, умінь, навичок, переживань, емоційно-ціннісних орієнтацій, переконань особистості, які допомагають людині усвідомити своє місце в суспільстві, обов'язок і відповідальність перед співвітчизниками, Батьківщиною і державою.

Формування громадянської компетентності під час освітнього процесу – це засвоєння в навчальних ситуаціях основ повноцінної та правомірної громадянської поведінки особи в суспільстві.

Громадянська компетентність в усіх своїх компонентах (ціннісному, діяльнісному та процесуальному) може формуватися в процесі викладання гуманітарних дисциплін. Спираючись на висновки О. Пометун, зауважимо, що реалізація ціннісного компонента відбувається переважно через зміст освіти шляхом відбору й структурування навчального матеріалу курсу, який забезпечує умови формування демократичних цінностей, орієнтацій, сприйняття ідеалів демократії, вироблення ставлень і мотивів діяльності, які є складовими громадянської позиції. Інтегрований курс «Громадянська освіта» спрямований на реалізацію загальної мети середньої освіти, що сформульована у концепції Нової української школи. Вона полягає у розвитку та соціалізації особистості, формуванні її національної свідомості, громадянської позиції, загальної культури, світоглядних орієнтирів, критичного мислення, творчих здібностей, дослідницьких та аналітичних навичок, навичок життєзабезпечення та професійних якостей.

Постановка завдань формування громадянської компетентності здобувачів освіти передбачає, що в переліку освітніх результатів кожного уроку історії України, громадянської освіти, правознавства мають бути сформульовані, крім суто навчальних, ще й такі, що спрямовані на розв'язання завдання виховання у молодого покоління поваги до прав людини, плюралізму та демократії, верховенства закону, виховати в них неприйняття насильства, ксенофобії, расизму, агресії, нетерпимості.

Ефективний розвиток діялісно-процесуального компонента громадянської компетентності передбачає залучення здобувача освіти до активної навчальної діяльності, що супроводжується внутрішньою розумовою

активністю. Паралельно з освоєнням діяльності молода людина формує свою систему цінностей, підтримувану соціумом. З пасивного споживача знань здобувач освіти стає активним суб'єктом освітньої діяльності, що забезпечує послідовну та ефективну реалізацію компетентнісного підходу.

Одним із сучасних шляхів організації активної пізнавальної діяльності здобувачів освіти є інноваційні педагогічні технології навчання, які дають можливість реалізовувати компетентнісний підхід через активну різноманітну діяльність учнів у вирішенні проблемних ситуацій, практичних завдань, формувати активні громадянські уміння і навички. У такому випадку результат навчання полягає вже не в передачі молодій людині інформації змісту, а в формуванні готовності діяти в житті з позицій правосвідомості та громадянської відповідальності. Різноманітні інноваційні технології (лекції, круглі столи, дискусії, дебати, колективне обговорення матеріалів на онлайн-платформі підручника «Громадянська освіта», написання проєктів та ін.) відіграють важливу роль у формуванні діяльнісно-процесуального компонента під час освітнього процесу при викладанні гуманітарних дисциплін та сприяють розвитку компонентів громадянської компетентності.

Популярним форматом навчання, який сприяє формуванню громадянської культури, є тренінг (training).

З досвіду роботи можна засвідчити, що системне формування компонентів громадянської компетентності на уроках гуманітарних дисциплін передбачає дотримання певних методичних умов:

- обов'язково чітко визначити очікуваний результат залежно від того, який компонент громадянської компетентності та якими методами має формуватися на матеріалі даного уроку залежно від теми та мети уроку;
- підготувати пізнавальні завдання, проблемні ситуації, творчі задачі, які допоможуть акцентувати громадянознавчий зміст уроку та спрямувати діяльність здобувачів освіти;
- визначити найбільш ефективні технології навчання.

Особливу увагу під час освітнього процесу варто приділити процесуальному компонентові, за О. Пошетун – «...це здатність учня критично мислити й незалежно вдаватися до способів діяльності, застосовувати демократичні технології поняття й виконання індивідуальних і колективних рішень, технології розв'язання проблем суспільного життя як окремого громадянина, так і учнівської, місцевої громади, держави...» [2].

Застосування інноваційних педагогічних технологій на уроках з предмету «Громадянська освіта» сприяє формуванню громадянської ідентичності особистості на різних рівнях – особистісному, сімейному та родинному, рівні навчального закладу, місцевої громади, Батьківщини, світу. Це забезпечується послідовним, цілісним розкриттям усіх складників громадянознавчого змісту для здобувачів освіти на основі формування їхньої громадянської ідентичності, ціннісних орієнтацій та громадянських ставлень до самих себе, інших людей.

У сучасних умовах найефективнішими щодо формування та розвитку громадянської компетентності, на мою думку, є проведення практичних занять курсу «Громадянська освіта» у формі презентацій різних соціальних проєктів, у

формі дебатів або дискусій. Саме у ході такого освітнього процесу здійснюється навчання через дію, яке реалізується завдяки активному навчанню, роботі в команді, інтерактивним методам та ін., що значно покращує сприйняття матеріалу.

Результати навчання на кожному уроці повинні бути зорієнтовані на формування громадянської компетентності; організація навчального процесу повинна забезпечувати постійну активну позицію здобувачів освіти у навчанні через системне запровадження інноваційних технологій. Досягти успіхів у формуванні громадянської компетентності можливо за умови створення чіткої системи, враховуючи дібрані методи, форми та види роботи, засоби впливу на здобувача освіти у паралельній взаємодії як під час навчання, та і в позаурочній роботі. Недарма відомий педагог В. О. Сухомлинський високо цінував роботу класних керівників і викладачів гуманітарних предметів, наголошуючи на тому, що «людина, піднімаючись угору сходинок громадянського життя, мислено оглядала світ, розуміла зміст складних суспільно-політичних явищ, бачила боротьбу за ті ідеали, які хвилюють її особисто».

Висновки. Формування громадянської компетентності здобувачів освіти в системі ЗП(ПТ)О передбачає активізацію освітнього процесу шляхом впровадження інноваційних педагогічних технологій. Лише за таких умов можна говорити про формування ключової компетентності людини, яка, ґрунтуючись на освітній складовій та доповнюючись елементами сімейного виховання та соціалізації особистості, передбачає здатність особи самостійно діяти в складній, часто невизначеній ситуації під час вирішення актуальних для неї проблем громадянського життя.

Література

1. Закон України «Про освіту» від 28.09.2017 № 2145-VIII.
2. Забезпечення формування громадянської компетентності у сучасному змісті шкільної освіти (Підсумковий документ робочої групи з розробки планів і програм проєкту «Громадянська освіта – Україна». Історія в школах України, 2006. № 8.
3. Компетентнісний підхід у сучасній українській освіті: світовий досвід та українські перспективи/Під заг. ред. О. Овчарук. К.: «К.І.С.», 2004. С. 23.
4. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року від 14.12.2016 р. № 988.
5. Пометун. О, Гупан Н. Формування громадянської компетентності старшокласників у процесі навчання історії. *Історія в школах України*. 2008. № 4.

MMag. Esther Drexler, BEd.,
Lecturer at the University College of Teacher Education Vienna
Department of Continuing Professional Development and
Educational Cooperation
Esther.drexler@phwien.ac.at
Prof. Dipl.-Päd. Holger Winkelmaier, BEd.,